

GAAB-
GEROS AGRARINĒS IR
APLĪNKOSAUGOS
BŪKLĒS STANDARTAI

Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginio plano prioritetai – tvari šalies žemės ir maisto ūkio plėtra, didinant sektoriaus pridėtinę vertę ir konkurencingumą, remiant perspektyvių ūkių, ypač smulkiųjų ir vidutinių, pajamas bei inovacijas, kartų kaitą, kuriant gyvybingą ūkininkavimui ir verslui patrauklų kaimą ir prisidedant prie aplinkos ir klimato tikslų įgyvendinimo. Šiems tikslams įgyvendinti naujajame paramos laikotarpyje numatyta paramos sąlygų sistema, pagal kurią ūkininkai ir kiti paramos gavėjai įpareigojami laikytis Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės (GAAB) standartų, susijusių su klimatu ir aplinka, vandens ir dirvožemio bei biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga. Leidinyje „GAAB – Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės standartai“ pristatomi šalies ūkiams privalomi GAAB standartai ir jų keliami ūkininkavimui svarbūs reikalavimai.

TURINYS

- 2 Ką reikia žinoti apie GAAB standartus**
- 3 Reikalavimai klimato kaitai mažinti**
- 4 GAAB1 – daugiamečių pievų apsauga
- 5 GAAB2 – šlapynių ir durpžemių apsauga
- 8 GAAB3 – draudimas deginti ražienas
- 9 Reikalavimas vandens išteklių būklės apsaugai**
- 10 GAAB4 – paviršinių vandens telkinių apsauga
- 12 Reikalavimai dirvožemio apsaugai ir būklės gerinimui**
- 13 GAAB5 – erozijai jautrių teritorijų (šlaitų) apsauga
- 14 GAAB6 – dirvos apsauga jautriausiu periodu
- 16 GAAB7 – augalų kaita
- 18 Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga ir kokybė**
- 19 GAAB8 – biologinė įvairovė ir kraštovaizdis
- 20 GAAB9 – aplinkos atžvilgiu jautrių daugiamečių pievų apsauga

KĄ REIKIA ŽINOTI APIE GAAB STANDARTUS

GAAB standartai nustato minimalius privalomus reikalavimus, užtikrinančius, kad būtų išlaikoma visos žemės ūkio paskirties žemės, įskaitant žemę, kuri nebe naudojama gamybos tikslais, gera agrarinė ir aplinkosaugos būklė. Šiais reikalavimais Lietuva sieks mažinti **šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD)** išmetimus ir naudojamų trąšų kiekį, dirvožemio eroziją, puoselėti kraštovaizdį, saugoti biologinę įvairovę. GAAB standartai yra numatyti Strateginiame plane ir kartu su valdymo reikalavimais yra privalomos paramos sąlygų sistemos dalis.

Ankstesniame paramos laikotarpyje ūkininkaujant reikėjo

laikytis **septynių** reikalavimų. 2023–2027 m. laikotarpyje yra **devyni** GAAB standartai, užtikrinantys vandens išteklių, biologinės įvairovės bei dirvožemio apsaugą. Paramos sąlygų sistema užtikrina, kad vykdoma žemės ūkio veikla atitiktų esminius aplinkos apsaugos reikalavimus ir sumažintų jos daromą neigiamą poveikį aplinkai ir klimatui.

GAAB standartų reikalavimai siejasi su kiekvieno ūkio individualumu. Pavyzdžiui, jei ūkininkas neturi daugiamečių pievų arba jei jo dirbamos žemės plotuose nėra šlapynių ar durpžemių, erozijai jautrių teritorijų, jam netaikomi veiklą šiose teritorijose reglamentuojantys standartai.

A close-up photograph of dandelion seed heads with many seeds blowing away in the air. The background is a soft, out-of-focus green. The text is centered in the middle of the image.

**REIKALAVIMAI
KLIMATO KAITAI MAŽINTI**

GAAB1

Daugiamečių pievų apsauga

Daugiametė pieva – užsėtas daugiametėmis žolėmis arba natūralus žemės plotas gyvuliams ganyti, žolei ar žolės produkcijai gauti. Visi daugiametės pievos žoliniai augalai, tradiciškai aptinkami natūraliose ganyklose, arba paprastai įmaišomi į ganyklų ar pievų sėklų mišinius, kurie skirti pašarų gamybai.

Daugiametė pieva išlaiko savo statusą, jeigu ji yra atnaujinama bearimiu būdu.

Pievos iki 5 metų (imtina) virtimo į daugiametę pievą procesas prasideda iš naujo, kai pieva atnaujinama (persėjama ir/ar perariama).

↓
**Daugiamečių
pievų plotai**

ŠESD

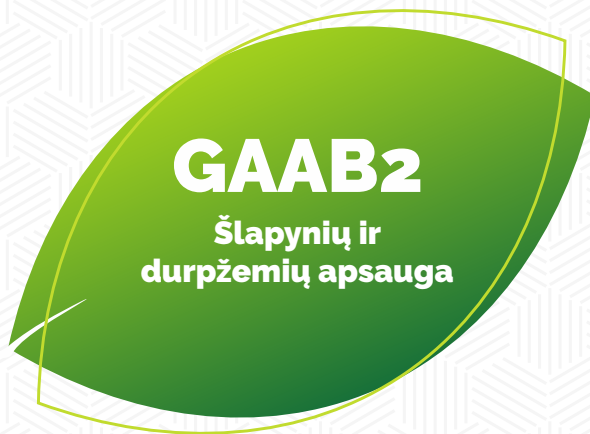

**Ariamos žemės
plotai** ↑

Daugiametės pievos yra viena svarbiausių prisitaikymo prie klimato kaitos priemonių, nes daugiamečiai žolynai absorbuoja anglies dioksidą, užkertant kelią reikšmingam dirvožemio organinės anglies kiekio mažėjimui. Daugiamečių pievų mažėjimas ir ariamosios žemės plotų plėtimas didina ŠESD emisiją, dėl didesnio mineralinių trąšų ir augalų apsaugos produktų naudojimo neigiamai veikia vandens telkinių būklę, intensyvina dirvožemio eroziją.

Per pastaruosius kelerius metus Lietuvoje dėl įvairių priežasčių mažėjo daugiamečių pievų plotai, o tai lemia riziką, kad ateityje gali tapti daugiametės pievos atstatyti.

Tai naujas standartas 2023–2027 m. laikotarpio paramos sąlygų sistemoje. Lietuvoje jis pradamas taikyti nuo 2025 m. Jo atsiradimas siejamas su pasaulyje ir Lietuvoje prastėjančia šlapynių ir durpžemių būkle. Pavyzdžiui, Lietuvoje vien per 2014–2018 m. laikotarpį 11,3 proc. padaugėjo durpžemiuose deklaruotų ariamosios žemės plotų; absorbuojamas ŠESD kiekis sumažėjo nuo 11,4 mln. t CO₂ ekv. 2014 m. iki 8,3 mln. t CO₂ ekv. 2019 m.

Padidėjo

+ 11,3%

2014 m. – 2018 m.

Durpžemiuose deklaruoti ariamosios žemės plotai

Sumažėjo

11,4 → 8,3
mln. t CO₂ ekv.

2014 m. – 2019 m.

Absorbuojamas ŠESD kiekis

Kokias veiklas riboja GAAB2 standartas?

Nustatytose šlapynėse ir durpžemiuose, patenkančiuose į ūkininkų deklaruojamus plotus, **draudžiama:**

- ✘ Sausinti šlapynių ir durpžemių plotus bei nuo 2025 m. įrengti naujas drenažo sistemas; senų sistemų remontas ir rekonstravimas galimas su sąlyga, kad tai nepakenks durpžemių aplinkosauginei būklei;
- ✘ Durpžemių plotus deginti;
- ✘ Durpžemių plotuose arti.

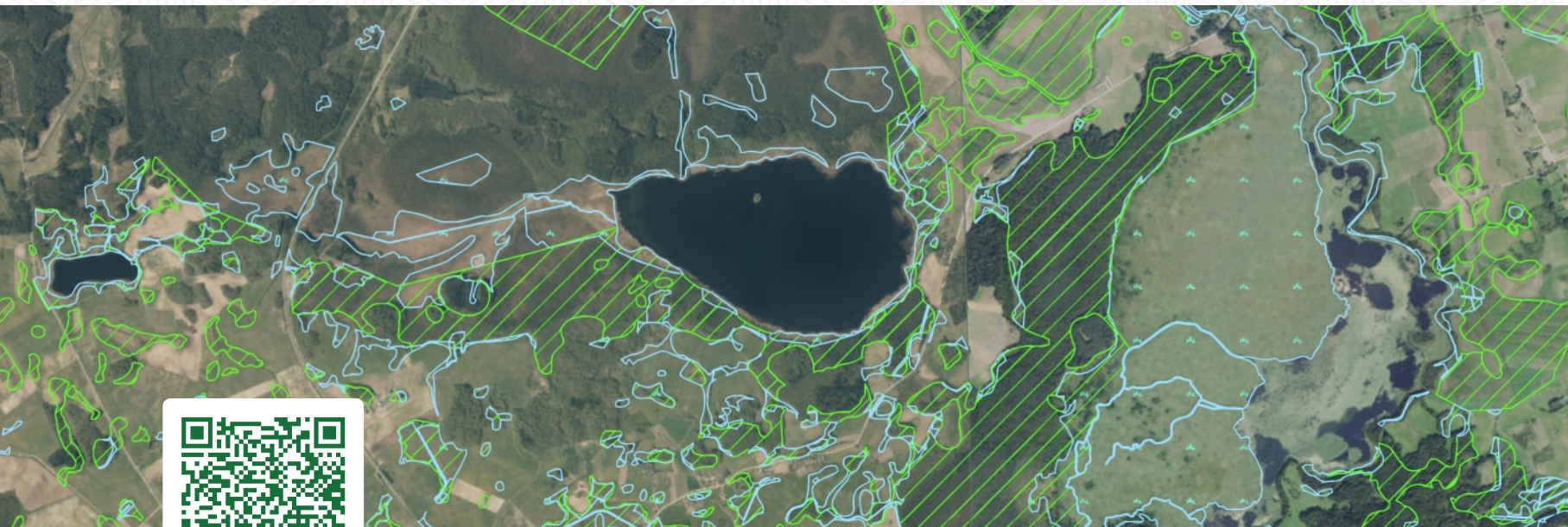
Siekiant sumažinti pareiškėjų ir administruojančių institucijų administracinę naštą, sankcijos nebus taikomos tais atvejais, kai durpžemių plotai lauke yra mažesni nei 10 proc., bet ne didesni kaip 1 ha.

GAAB2 nustatytas draudimas sausinti šlapynes leis išvengti ir didelio dirvožemio organinės medžiagos kiekio mineralizacijos – taip bus išsaugotos organinės dirvožemio savybės, išvengta padidėjusio mineralinio azoto išsiplovimo į vandens telkinius.

Kaip pareiškėjai gali išsiaiškinti, reikia ar ne jiems laikytis GAAB2 reikalavimų?

Yra parengtas ir viešai prieinamas detalus skaitmeninis durpžemių ir šlapynių žemėlapis, kurio pagalba pareiškėjai galės susipažinti su jų valdose esančiais nustatytais šlapynių ir durpžemių plotais (ši informacija pateikiama ir paraiškų priėmimo informacinėje sistemoje), o kontroliuojančios institucijos tų pačių duomenų pagalba galės atlikti kontrolės darbus.

Skaitmeninis durpžemių ir šlapynių žemėlapis

GAAB3

Draudimas deginti
ražienas

2023–2027 m. paramos laikotarpiu išlieka ūkininkams jau žinomas reikalavimas **GAAB3**.

Šio standarto pagrindinė sąlyga: ražienų ir žolės deginti negalima, išskyrus atvejus, numatytus Aplinkos apsaugos reikalavimuose deginant sausą žolę, nendres, šiaudus bei laukininkystės ir daržininkystės atliekas.

Dirvos derlingumas sumažėja

5–8%

Vienas deginimas

Mokslininkų teigimu, deginant ražienas nukenčia paviršinis humuso sluoksnis, žūsta jame gyvenantys smulkieji gyvūnai ir augalai. Net per vieną deginimą dirvos derlingumas sumažėja 5–8 procentais. GAAB3 standartas prisideda prie dirvožemio organinių medžiagų išsaugojimo ir jų kiekio didėjimo, biologinės įvairovės apsaugos.

Šis standartas galioja visoje Lietuvos teritorijoje ir jo privalo laikytis visi pareiškėjai.

An aerial photograph of a dense forest with a yellow vertical line on the left side. The text is centered in the middle of the image.

**REIKALAVIMAS
VANDENS IŠTEKLIŲ
BŪKLĖS APSAUGAI**

GAAB4

Paviršinių vandens telkinių apsauga

Vandens išteklių tausojimą numato GAAB4 standartas, įpareigojantis palikti Paviršinio vandens telkinių pakrančių apsaugos juostas prie upių arba pagriovius prie melioracijos griovių. **Šiose apsaugos juostose pareiškėjams draudžiama dirbti žemę ir paskleisti mineralines trąšas, augalų apsaugos produktus, mėšlą ir (ar) srutas.**

Svarbu atkreipti dėmesį, kad 2025 m. mažinamas apsaugos juostų plotis prie daugiau nei 95 proc. melioracijos griovių – 2024 m. Apsaugos juostų žemėlapis buvo 3 metrai, 2025 m. – 1 metras. Apsaugos juostų žemėlapis 2025 m. bus atnaujintas pagal naujausius reikalavimus ir duomenis. Pareiškėjams savarankiškai vertinti ar analizuoti upių ir griovių savybių nereikės!

2025 METŲ GAAB4 STANDARTAS NUMATO ŠIAS PAGRINDINES SĄLYGAS:

Prie natūralių upių ruožų paliekamos 5 m pločio apsauginės juostos, prie ištiesintų ar kitaip sureguliuotų upių ruožų paliekamos 3 m pločio (neįskaitant griovio šlaito) apsauginės juostos;

Prie melioracijos griovių, kurių ilgis ne mažesnis kaip 3 km arba baseino plotas ne mažesnis kaip 5 kv. km arba yra hidrologinių duomenų, kad vidutinio vandeningumo metais vandens tėkmė juose būna ne mažiau kaip 6 mėn., paliekami pagrioviai mažiausiai 3 m pločio (neįskaitant griovio šlaito); prie kitų melioracijos griovių paliekami pagrioviai mažiausiai 1 m pločio (neįskaitant griovio šlaito).

Didinant gamybos intensyvumą ir dažnėjant ekstremaliems reiškiniams, Lietuvoje blogėja požeminio ir paviršinio vandens kokybė. Apsauginės juostos prie upių ir melioracijos griovių padeda išlaikyti vandens kokybę, nes sulaiko trąšas ir pesticidus, kurie galėtų patekti į upes, mažina dirvožemio eroziją ir stabilizuoja krantus. Apsauginės juostos suteikia buveines įvairioms augalų ir gyvūnų rūšims ir tokiu būdu skatina biologinės įvairovės didėjimą.

REIKALAVIMAI DIRVOŽEMIO APSAUGAI IR BŪKLĖS GERINIMUI

Europos Komisijos duomenimis, apie 70 proc. ES dirvožemių apimti degradacijos procesų, kurių nemenka dalis susijusi su žemės ūkiu. Tai erozija, kurią sukelia vanduo, vėjas ir žemės dirbimas bei tankinimas (suslėgimas), organinės anglies mažėjimas dirvožemyje ir dirvožemio biologinės įvairovės nykimas, druskėjimas ir natrio kiekio padidėjimas, dirvožemio tarša sunkiaisiais metalais ir pesticidais, jame atsirandantis per didelės nitratų bei fosfatų kiekis.

Dirvožemis yra ribotas ir lėtai atsinaujinantis gamtos išteklius, kurį privalome saugoti ir tausoti. ES 2030 m. dirvožemio strategijoje nustatyta vizija – pasiekti, kad iki 2050 m. visi dirvožemiai būtų sveiki, o dirvožemio apsauga, atkūrimas ir tvarus naudojimas taptų norma.

Lietuvos ūkininkus saugoti dirvožemį įpareigoja Strateginiame plane numatyti trys **GAAB** standartai: GAAB5, GAAB6, GAAB7.

Mokslininkų teigimu, apie 19 proc. Lietuvos žemės ūkio naudmenų yra pažeistos erozijos. Palyginti su ankstesniuoju paramos laikotarpiu, šiame dirvožemio apsaugai nuo erozijos skirtas GAAB5 standartas papildytas reikalavimais, taikomais **statesniuose nei 12 proc. šlaituose**. Šis papildymas leidžia veiksmingiau apsaugoti dirvožemį nuo praradimo dėl erozijos.

GAAB5 Erozijai jautrių teritorijų (šlaitų) apsauga

Kokių reikalavimų reikia laikytis ūkininkams šiose teritorijose?

- Taikyti arimo skersai šlaito technologiją;
- Neauginti bulvių, pašarinių ir cukrinių runkelių, kitų šakniavaisių ir šakniagumbių;
- Nuo lapkričio 15 d. iki kovo 1 d. būtina užtikrinti bent minimalią žolinių augalų augmeniją arba per žiemą palikti ražienas ar kitas augalų liekanas. Ražienų ar augalų liekanų įdirbimas minimu laikotarpiu yra draudžiamas;
- Nedirbti ir nepurenti žemės vaismedžių ir vaiskrūmių plotuose ir jų tarpueiluose.

GAAB5 standartas padeda apsaugoti šlaitus nuo žemės ūkio veiklos sukeltos erozijos, užkerta kelią tolesniam dirvožemio potencialo praradimui, padeda išlaikyti geros kokybės dirvožemį ūkininkavimui.

GAAB5 standartas privalomas pareiškėjams, kurių deklaruojami plotai patenka į nustatytas erozijai jautrias teritorijas.

GAAB6

Dirvos apsauga
jautriausiu
periodu

Dirvožemio apsaugai skirtas standartas, įpareigojantis dalyje deklaruoto ploto palikti dangą, kad per žiemą dirva be reikalo nedirvonuotų, kad būtų apsaugoma dirvožemio fizinė struktūra, didinamas dirvožemio organinių medžiagų kiekis, mažinamas maistinių medžiagų išplovimas.

Kokie pagrindiniai GAAB6 standarto reikalavimai?

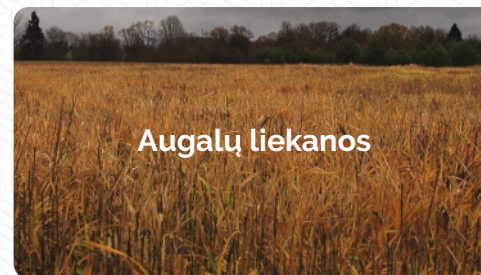
Kiekvienais metais lapkričio 15–kovo 1 d. deklaruojantiems iki 50 ha privalu minimalia dangą uždengti ne mažiau kaip 50 proc., o deklaruojantiems daugiau kaip 50 ha privalu minimalia dangą uždengti ne mažiau kaip 65 proc. ariamosios žemės, sodų, uogynų;

Žemės dirbimas deklaruotuose plotuose su augaline dangą ar augalų liekanomis nurodytu laikotarpiu yra draudžiamas.

GAAB6 standartas netaikomas einamaisiais metais įveistiems arba atnaujintiems sodams ir uogynams ir yra neprivalomas plotams, kuriuose augo daržovės, bulvės, runkeliai.

Kas tinka minimaliai dangai?

Yra trys minimalios dangos alternatyvos:

- Kol kas Lietuvoje didelė dalis ūkininkų jau rudenį pradeda ruošti dirvą, suardami po derliaus nuėmimo likusias ražienas. Ražienų plotuose arimas draudžiamas, tačiau nėra draudžiamas žemės dirbimas bearimiu būdu – ražienų paviršius gali būti lengvai kultivuotas taip, kad ražienos išliktų aiškiai matomos.

GAAB6 standartas privalomas visiems pareiškėjams!

GAAB7

Augalų kaita

Nuo 2025 metų:

- ▶ Pareiškėjai privalo laikytis minimalios augalų kaitos reikalavimo bent 35 proc. deklaruotos ariamosios žemės plote – tas pats pasėlis negali būti auginamas ilgiau nei vienus metus tame pačiame lauko plote, t. y. kitais metais po einamųjų metų turi būti auginamas kitas pasėlis nei einamaisiais metais.
- ▶ Vietoj augalų keitimo galima auginti įsėlį, posėlį, tarpinius pasėlius per žiemą. Įsėlio ir posėlio minimalus išlaikymas 6 savaitės. Antriniai pasėliai negali būti naudojami ganymui ar derliui gauti.
- ▶ Plotai, kuriuose per pastaruosius trejus metus pasėliai nebuvo pakeisti, ketvirtaisiais metais turi būti naudojami kitiems pasėliams auginti.

2025 m. nebelieka išimčių kukurūzams – jiems galios bendri reikalavimai kaip ir kitoms kultūroms. Auginantiems kukurūzus nebereikės teikti duomenų apie minimalų sąlyginių gyvulių skaičių ar pašarų gamybą.

Minimalios augalų kaitos reikalavimas netaikomas daugiamečių augalų plotams, žolėms ir kitiems žoliniams augalams bei žaliajam pūdymui, taip pat plotams, kuriuose auginami daugiamečiai sodiniai (uogynai įskaitytinai). Sertifikuoti ekologiniai ūkiai laikomi atitinkančiais GAAB7 standartą, bet jiems taikomi augalų kaitos reikalavimai, nustatyti Ekologinio žemės ūkio taisyklėse.

GAAB7 standartas neprivalomas pareiškėjams, kurių:

Ariamoji žemė užima iki 10 ha

< 10 ha

daugiau kaip 75 proc. reikalavimus atitinkančios žemės ūkio paskirties žemės yra daugiamečių žolynas

> 75 %

daugiau kaip 75 proc. ariamosios žemės naudojama žolei ar kitiems žoliniams pašarams auginti yra pūdymui palikta žemė arba yra naudojama ankštiniams augalams auginti, arba naudojama keliais minėtais tikslais

> 75 %

BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS IR KRAŠTOVAIZDŽIO APSAUGA IR KOKYBĖ

Kraštovaizdžio elementų apsauga yra svarbi dėl biologinės įvairovės išlaikymo, ekosistemų paslaugų teikimo, kraštovaizdžio estetikos ir kultūrinės vertės išsaugojimo bei gyvenimo kokybės gerinimo.

Kraštovaizdis ir biologinė įvairovė yra kiekvienos šalies

turtas ir tautinio tapatumo pamatas, kurio išsaugojimas labai priklauso ir nuo ūkininkavimo. Elementai, tokie kaip medžių grupės ir tvenkiniai, suteikia buveines įvairioms rūšims, mažina dirvožemio eroziją, gerina vandens kokybę ir reguliuoja klimato procesus.

2025 m. keičiasi GAAB8 standarto reikalavimai – nebelieka reikalavimų skirti plotus negamybinėms veikloms, tačiau reikalavimai dėl kraštovaizdžio elementų išsaugojimo ir apsaugos paukščių jauniklių perėjimo ir augimo laikotarpiui lieka.

Deklaruotus kraštovaizdžio elementus bus privaloma išlaikyti. Išsiplečia taikymo sritis – reikalavimas bus taikomas ariamojoje žemėje, ganyklose ir pievose, daugiamečiuose sodiniuose. Išlaikymo reikalavimas numatytas tik 2 kraštovaizdžio elementams:

miškeliai, medžių ir krūmų grupės, žolinė danga, želdynai ir (ar) želdiniai (įskaitant apleistas sodybvietas ar apleistus ūkinius pastatus, kurie nėra vyraujantys, tačiau galintys teikti prieglobstį faunai ir naudą biologinei įvairovei taip prisidedant prie GAAB8 tikslo);

vandens telkiniai (kūdros, tvenkiniai, ežerėliai).

! Pareiškėjams draudžiama kirsti ir genėti medžius ir gyvatvores paukščių jauniklių perėjimo metu nuo kovo 1 d. iki rugpjūčio 1 d.

GAABg

Aplinkos atžvilgiu
jautrių daugiamečių
pievų apsauga

GAABg standartas riboja veiklą pažeidžiamose daugiametėse ganyklose arba pievose, t. y. patenkančiose į pievų ir joms artimų buveinių, pelkių ir medžiais apaugusių natūralių buveinių teritoriją „**Natura 2000**“.

GAABg standartas užtikrina biologinės įvairovės požiūriu vertingų pievų ir joms artimų buveinių, pelkių ir medžiais apaugusių natūralių buveinių išlaikymą, prisideda ir prie vertingų buveinių ir rūšių, įskaitant paukščių lizdavietes ir veisimosi vietas, apsaugos, anglies sekvestracijos, vandens ir dirvožemio kokybės gerinimo.

Strateginiame plane numatytu GAABg standartu draudžiama:

- ❌ Arti aplinkosaugos atžvilgiu pažeidžiamas daugiametes ganyklas ir pievas, patenkančias į pievų ir joms artimų buveinių, pelkių ir medžiais apaugusių natūralių buveinių teritoriją „Natura 2000“;
- ❌ Šiose teritorijose vykdyti ne žemės ūkio veiklą.

■ Tokias pievas galima atnaujinti – suarti ir atsėti, jeigu tai leidžiama gamtotvarkos plane. Pievų atnaujinimas ir atsėjimas gali būti vykdomas tik gavus raštišką kompetentingos gamtos apsaugos institucijos sutikimą.

„Natura 2000“ – tai Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklas, skirtas išsaugoti vertingiausias Europos natūralias gamtines buveines, saugomas augalų bei gyvūnų rūšis ir jų buveines ateities kartoms. Lietuvoje „Natura 2000“ teritorijų tinklą sudaro 85 paukščių apsaugai ir 624 buveinių apsaugai svarbios teritorijos.

Detalesnės gamtotvarkos priemonės (galimas pievų atnaujinimas, atsėjimas) pateikiamos Saugomų teritorijų įstatyme bei Aplinkos ministerijos ir Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos strateginio planavimo dokumentuose.

GAABg standarto privalo laikyti pareiškėjai, kurių deklaruojami plotai patenka į aplinkosaugos atžvilgiu pažeidžiamų daugiamečių ganyklų arba pievų sluoksni.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

9 786099 650517